

THE JAPANESE ECONOMIC MIRACLE AND THE ROLE OF GOVERNMENT IN THE PROCESS OF ITS ACHIEVEMENT

Vasil Khizanishvili,
PHD in Economics, I.Gogebashvili, Telavi
State University, invited lecturer,
E.mail: Basil.khizanishvili@yahoo.com,
Cell: 593 146 416

DOI suffix: 10.36962/NEC62-6303-04202148

ABSTRACT

The Japanese economic miracle is known as the record period of Japanese economic growth between the end of World War II and the end of the Cold War (1945–1991).

One of the reasons for Japan's rapid recovery from post-war trauma was the government's successful economic reform. The government institution that dealt mainly with industrial policy in Japan was the Ministry of Industry. One of the most important economic reforms was the introduction-adaptation of the "Inclined Production Mode".

This success has been largely ensured to the interventionist policy of the Government of Japan and, in part, to the assistance provided by the United States in the form of the „Marshall Plan“.

Keywords: role of government, protectionism, reconstruction, US aid ("Marshall plan"), Japanese economic miracle.

იაპონური ეკონომიკური სასწაული და მთავრობის როლი მისი მიღწევის პროცესში

ვასილ ხიზანიშვილი, სოციალურ მეცნიერებათა
დოქტორი ეკონომიკაში, ი. გოგებაშვილის სახ. თელავის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის მონვეული პროფესორი,
ელ.ფოსტა: Basil.khizanishvili@yahoo.com,
მობ: 593 146 416

ანოტაცია

იაპონური ეკონომიკური სასწაული ცნობილია, როგორც იაპონიის ეკონომიკის ზრდის რეკორდული პერიოდი, მეორე მსოფლიო ომისა და ცივი ომის დამთავრებას შორის (1945–1991). ომის შემდგომი ტრაგედიდან იაპონიის სწრაფი გამოსვლის ერთ-ერთი მიზეზი იყო მთავრობის წარმატებული ეკონომიკური რეფორმა. სამთავრობო ინსტიტუტია, რომელიც იაპონიაში ძირითადად ეხებოდა ინდუსტრიულ პოლიტიკას, იყო მრეწველობის სამინისტრო. ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ეკონომიკური რეფორმა იყო "წარმოების მიდრეკილი მოდუსის" ("Inclined Production Mode") შემოღება-ადაპტირება. აღნიშნული წარმატება ძირითადად უზრუნველყოფილი იქნა იაპონიის მთავრობის ინტერვენციონისტური პოლიტიკით და ნაწილობრივ, შეერთებული შტატების მხრიდან „მარშალის გეგმის“ სახით გაწეული დახმარებით.

საკვანძო სიტყვები: მთავრობის როლი, პროტექციონიზმი, რეკონსტრუქცია, აშშ-ის დახმარება („მარშალის გეგმა“), იაპონური ეკონომიკური სასწაული.

შესავალი

იაპონია, აქსისის დანარჩენი წევრი სახელმწიფოების (გერმანია, იტალია) მსგავსად, მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ, აღმოჩნდა უაღრესად რთული შიდა და გარე სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური გამოწვევების წინაშე. აღნიშნული სირთულეების დაძლევა შესაძლებელი გახდა ქვეყნის მთავრობათა მიერ შესაბამისი ზომების გატარებით განვითარების სხვა და სხვა ეტაპზე, რამაც საბოლოოდ უზრუნველყო კიდევ იაპონიის ეკონომიკური წარმატების მიღწევა. ეკონომიკური ზრდის დროს, იაპონია (აშშ-ის შემდეგ), ეკონომიკის მოცულობით სწრაფად იქცა მეორე ქვეყნად მსოფლიოში. 1990-იან წლებში, დემოგრაფიულმა სიტუაციამ იაპონიაში განიცადა სტაგნაცია, და სამუშაო ძალის რიცხოვნება უკვე აღარ იზრდებოდა, როგორც ეს ხდებოდა გასულ ათწლეულებში, მიუხედავად იმისა, რომ ერთი-ერთეული მუშაკის პროდუქტიულობა (შრომის ნაყოფიერება ერთეულ მუშაკზე) რჩებოდა მაღალი.[1]

ეკონომიკური სასწაული შეიძლება დაიყოს ოთხ ეტაპად: აღდგენა (1946–1954), მაღალი ზრდა (1955–1972), ზომიერი/სტაბილური ზრდა (1972–1992) და დაბალი/უმნიშვნელო ზრდა (1992–2017).[2]

აღნიშნული ეკონომიკური სასწაული, მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ, იაპონიის (დასავლეთ გერმანიასთან და იტალიასთან ერთად) მიერ „ცივი ომიდან“ მიღებული სარგებლის შედეგია. აღნიშნული წარმატება ძირითადად უზრუნველყოფილი იქნა იაპონიის მთავრობის ინტერვენციონისტური პოლიტიკით და ნაწილობრივ, შეერთებული შტატების მხრიდან „მარშალის გეგმის“ („Marshall Plan“) სახით გაწეული დახმარებით.[3]

იაპონური ეკონომიკის განმასხვავებელ მახასიათებლებს „ეკონომიკური სასწაულის“ წლებში მოიცავდა: მწარმოებლების, მიმწოდებლების, დისტრიბუტორებისა და ბანკების თანამშრომლობა მჭიდროდ დაკავშირებული ჯგუფებით, სახელწოდებით კეირეცუ (A keiretsu იაპონ.: 系列), მძლავრი საწარმოების კავშირებსა და იაპონური შრომის ორგანიზაციის (Japanese labour organization ანუ, იაპონ. Shuntō (春闘), რომელიც ჩვეულებრივ ითარგმნება როგორც „spring [wages] offensive“ / „გაზაფხულის [სახელფასო] იერიში“. საუბარია ხელფასთან დაკავშირებულ ყოველწლიურ მოლაპარაკებათა თაობაზე, საწარმოთა შორე. კავშირებსა და დამსაქმებლებს შორის. მრავალი ათასი ასეთი პროფ. კავშირი ერთდროულად აწარმოებს მოლაპარაკებებს, სწორედ მართის დასაწყისიდან.) კარგ

ურთიერთობას სამთავრობო ბიუროკრატიათა და მთელი სისცოცხლის მანძილზე გარანტირებულ დასაქმებას (Shūshin koyō / 終身雇用 - მუდმივი დასაქმება იაპონიაში.) პროფ. კავშირული კუთხით ძლიერ ორგანიზებულ მსხვილ კორპორაციებსა და ფაბრიკებში.

ძირითადი ნაწილი

მიუხედავად იმისა, რომ იაპონია, ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ ხიროსიმასა და ნაგასაკში ატომური დაბომბვისა და სხვა მოკავშირეთა საპა-ერო თავდასხმების შედეგად მძიმედ დაზარალდა, მან მეორე მსოფლიო ომის ტრამვა სწრაფად მოიშ-უშა და მოახერხა 1960-იან წლებში, (შეერთებული შტატების შემდეგ) მსოფლიოში უდიდესი ეკონომიკური ერთეული გამხდარიყო[4], თუმცა, სამი ათწლეულის შემდეგ, ქვეყანამ განიცადა ე.წ. „ზრდის რეცესია“, რადგან შეერთებულმა შტატებმა განახორციელა ეკონომიკური პროტექციონიზმის პოლიტიკა, იაპონური წარმოების შევიწროებისა და იაპონური იენის იძულებითი გაუფასურების მიზნით. შემდგომი რეპრესიების თავიდან ასაცი-ილებლად, იაპონიამ მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა საკუთარი ტექნოლოგიური მიღწევების ხარისხი და მასშტაბი, და გაზარდა იენის ღირებულება, რადგან იენის დევალვაცია ქვეყანაში შექმნიდა დამატებით (ფინანსურ-ეკონომიკურ) საფრთხეებს და მას მო-უტანდა შესაძლო მძიმე შედეგებს ვაჭრობაში.[5]

ომის შემდგომი ტრავმიდან იაპონიის სწრაფი გამოსვლის ერთ-ერთი მიზეზი იყო მთავრობის წარ-მატებული ეკონომიკური რეფორმა. სამთავრობო ორგანო, რომელიც იაპონიაში ძირითადად ეხე-ოდა ინდუსტრიულ პოლიტიკას, იყო მრეწველობის სამინისტრო.[6] ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელო-ვანი ეკონომიკური რეფორმა იყო „წარმოების მიდრეკილი მოდუსის“ („Inclined Production Mode“) შემოღება-ადაპტირება, რომელიც პირველ რიგში ფოკუსირებულია იმგვარი ნედლეულის გადამუშა-ვებაზე, როგორიც არის ფოლადი, ქვანახშირი და ბამბა ((傾斜 産, keisha seisan hoshiki, ანუ „პრიორი-იტეტული წარმოების მეთოდი“ („priority production method“)). მასში იგულისხმება განსხვავებული ფა-სის, რაოდენობისა და იმპორტის კონტროლი, რამაც ხელი შეუწყო წარმოების ზრდას მრეწველობის რამდენიმე სასიცოცხლო დარგის, განსაკუთრებით, ქვანახშირის, ფოლადისა და ტექსტილის მიმარ-თულებით)). მაგ., იმ დროს, საფეიქრო წარმოება მოიცავდა მთლიანი სამრეწველო პროდუქციის 23.9%-ზე მეტს.

წარმოების სტიმულირებისთვის იაპონიის მთავრობამ მხარი დაუჭირა სამუშაო ძალის ახალ რეკრუტირებას (მუშების, განსაკუთრებით ქალების დაქირავებას). ქალთა რეკრუტირების გაზრდით, იაპონიამ შეძლო ნგრევიდან აღდგენის პროცესის სრულყოფილი მართვა. რეკრუტირების კანონმდებლობა მოიცავდა სამ კომპონენტს: მშრომელთა რეგიონალურ რეკრუტირებაზე (დაქირავებაზე) დაფუძნებულ რესტრუქციას (შეზღუდვა) და რელოკაციას (გადაადგილება), ახალ სკოლადამთავრებულთა პირდაპირი რეკრუტირების (სამუშაოზე აყვანის) აკრძალვას, და საშუალო განათლების არმქონე (სკოლის გარეშე მყოფი/არასასკოლო) სამუშაო ძალის პირდაპირ რეკრუტირებას, [რაც წარმოებდა] შრომის სამინისტროს მიერ ცალსახად დეტალური რეგულაციების შესაბამისად.[7]

მეორე მიზეზი, რის გამოც იაპონიამ მეორე მსოფლიო ომისგან სწრაფად მოიკეთა, იყო კორეის ომის დაწყება.[8] კორეის ომი მიმდინარეობდა მხარეში (Chōsen (朝鮮)), რომელიც იაპონიის იმპერიას ანექსირებული ჰქონდა 1945 წლამდე. რამდენადაც შეერთებული შტატები მონაწილეობდა კონფლიქტში კორეის ნახევარკუნძულზე, მან ეკიპირების (ალჭურვილობის) შესყიდვის მიზნით მიმართა იაპონიის ეკონომიკას, რადგან მატერიალურ-ტექნიკური (ლოჯისტიკის) უზრუნველყოფა აშშ-დან მალევე იქცა მნიშვნელოვან პრობლემად სამხედროებისთვის. სულ მალე, იაპონიის მრეწველობამ, კორეაში მებრძოლი ამერიკული სამხედრო ძალებისთვის უზრუნველყო საჭირო საბრძოლო და მატერიალურ-ტექნიკური მასალების მიწოდება. მოთხოვნამ სტიმული მისცა იაპონიას, წყნაროკეანური ომის დესტრუქციიდან (ნგრევიდან) მიეღწია ჩქარი აღდგენისთვის და საფუძველი ჩაეყარა იმ სწრაფი ექსპანსიისთვის (გაფართოებისთვის), რომელიც ამას უნდა მოჰყოლოდა.

აშშ-ის მხარდაჭერისა და შიდა ეკონომიკური რეფორმის მიღწევის შემდეგ, 1950-იანი წლებიდან 1970-იან წლებამდე, იაპონიამ შეძლო შორს გაჭრილიყო. გარდა ამისა, იაპონიამ ასევე დაასრულა ინდუსტრიალიზაციის პროცესი და გახდა აღმოსავლეთ აზიის პირველი განვითარებული ქვეყანა. იაპონიის ეკონომიკამ პროგრესს უფრო სწრაფად მიაღწია, ვიდრე არსებობდა ამის მოლოდინი.[9]

ამ პერიოდის მთავარ მახასიათებელს წარმოადგენს ჰაიატო იკედას (Hayato Ikeda) ადმინისტრაციის სახელმწიფო პოლიტიკის გავლენა, რაც აისახებოდა ფართო მოხმარებასა და ექსპორტის სიდიდეში.

1954 წელს სრულად ამოქმედდა ეკონომიკური სისტემა, რომელიც იაპონიის საერთაშორისო ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტროს (MITI : Ministry of International Trade and Industry) მიერ იქნა დამუშავებული 1949 წლიდან 1953 წლამდე. პრემიერ მინისტრმა ჰაიატო იკედამ, რომელსაც, ეკონომიკური პოლიტიკის ცნობილი მეცნიერი, სტენფორდის უნივერსიტეტის პროფესორი ჩალმერს ჯონსონი „იაპონიის ეკონომიკური სასწაულის ყველაზე მნიშვნელოვანი ინდივიდუალური არქიტექტორი“ უწოდებს, გაატარა ძლიერი ინდუსტრიალიზაციის პოლიტიკა. ამ პოლიტიკამ განაპირობა „ზეჭარბი კრედიტების/გადაკრედიტების“ (‘over-loaning’) წარმოქმნა (პრაქტიკა, რომელიც დღემდე გრძელდება), რაც იმაში მდგომარეობს, რომ იაპონიის ბანკი გასცემს სესხებს ქალაქის ბანკებზე, რომლებიც, თავის მხრივ სასესხო მომსახურებას უწევენ (აკრედიტებენ) სამრეწველო კონგლომერატებს. ვინაიდან, იმ დროს იაპონიაში არსებობდა კაპიტალის დეფიციტი, სამრეწველო კონგლომერატები საკუთარი (ფინანსური) შესაძლებლობების იქით, ხშირად მათი წმინდა ღირებულების (ნეტო აქტივების) მიღმა, სასესხო ვალდებულებათა დასაფარავად კვლავ სესხულობდნენ, რაც იმას იწვევდა, რომ ქალაქის ბანკები იაპონიის ბანკიდან დიდი ოდენობის სესხებს იღებდნენ, რამაც იაპონიის ეროვნულ ბანკს, მასზე დამოკიდებულ ადგილობრივ ბანკებზე სრული კონტროლის შესაძლებლობა მისცა.

გადაჭარბებული დაკრედიტების სისტემამ (The system of over-loaning), კომბინირებულმა მთავრობის მიერ ანტიმონოპოლური კანონების შემსუბუქებასთან (მოკავშირე ძალების უმაღლესი მთავარსარდალის [The Supreme Commander for the Allied Powers /SCAP კონტროლის ნარჩენი]), ასევე განაპირობა კონგლომერატული ჯგუფების (სახელწოდებით კეირეცუ/Keiretsu) ხელახლა წარმოქმნა-გამოჩენა, რომლებიც ასახავდნენ ომისდროინდელ კონგლომერატებს ანუ ზაიბაცუს (zaibatsu). ბიზნესმენების, მასარუ იბუკასა (Masaru Ibuka) და აკიო მორიტას (Akio Morita) თაოსნობით, Sony-ს ეკონომიკური გაუმჯობესების შედეგად, კეირეცუმ შეძლო ეფექტურად მოეხდინა რესურსების ალოკაცია (გადანაწილება) და საერთაშორისო დონეზე გამხდარიყო კონკურენტუნარიანი.[10]

კეირეცუს კონგლომერატების წარმატების საფუძველს წარმოადგენენ ქალაქის ბანკები, რომლებიც გულუხვად გასცემენ სესხებს და სხვადასხვა ინდუსტრიებში ახდენენ კროს-აქციული ჰოლდინგების (cross-share holdings) ფორმალიზებას

(გამარტივება-პოპულარიზებას). კეირეცუმ ხელი შეუწყო ორივე, ჰორიზონტალურ და ვერტიკალურ ინტეგრაციას და გამოიწვია უცხოური კომპანიების არსებობა იაპონური ინდუსტრიაში. კეირეცუს მჭიდრო ურთიერთობები ჰქონდა MITI-სთან და ერთმანეთთან აქციების ჯვარედინი განთავსებით (the cross-placement of shares), გარე მიტაცება-დაპატრონებისგან (take-overs) უზრუნველყოფდა მათ დაცვას. მაგალითად, იაპონიის განვითარების ბანკის (Japan's Development Bank) ფინანსების 83% გამოყოფილი იქნა ისეთ სტრატეგიულ დარგებზე, როგორიცაა: გემთმშენებლობა, ელექტროენერგია, ნახშირი და ფოლადის წარმოება.[11] კეირეცუ გადამწყვეტი აღმოჩნდა პროტექციონისტული ზომებისთვის, რომელმაც დაიცვა იაპონიის ნორჩი ეკონომიკა.

კეირეცუ ასევე ხელს უწყობდა (და ახალისებდა) დამოკიდებულების შეცვლას იაპონელ მენეჯერებს შორის, რომლებიც ჰგუობდნენ დაბალი მოგების მიღებას მოკლევადიან პერსპექტივაში (in the short-run), რადგან კეირეცუ ნაკლებად ეხებოდა სააქციო დივიდენდების (stock dividends) და მოგების გაზრდას და უფრო მეტად, - პროცენტის გადახდას (interest payments). მოცემული კომპანიის დაახლოებით, მხოლოდ აქციათა ორი მესამედი იქნა გაყიდული, რითაც კეირეცუმ შეარბილა საბაზრო ფლუქტუაცია (რყევები) და თავის (კეირეცუს) მენეჯერებს ნება დართო აქცენტი გადაეტანათ გრძელვადიან დაგეგმარებასა და ბაზრის წილის მაქსიმიზირებაზე, ნაცვლად იმისა, რომ ფოკუსირება მოეხდინათ მოკლევადიან მოგებაზე.

იკედას ადმინისტრაციამ ასევე შემოიღო სავალუტო განაწილების პოლიტიკა (the Foreign Exchange Allocation Policy/ die Devisenallokationspolitik), იმპორტის კონტროლის სისტემა (a system of import controls), რომელიც შეიქმნა (და მიმართულია) უცხოური საქონლისგან იაპონური ბაზრების წაღების თავიდან ასაცილებლად. MITI იყენებდა სავალუტო განაწილებას (ვალუტის გამოყოფას/ასიგნებას the foreign exchange allocation) ეკონომიკის სტიმულირებისთვის, ექსპორტის პოპულარიზაციით, ინვესტიციების მართვითა და წარმოების შესაძლებლობების მონიტორინგით. 1953 წელს, MITI- მა, საექსპორტო კავშირის სისტემის (the export-link system) გადასინჯვის გზით გადახედა უცხოური ვალუტის გამოყოფის პოლიტიკას (Foreign Exchange Allocation Policy), შიდა მრეწველობის განვითარებისა და ექსპორტის სტიმულირების მიზნით. მოგვიანო რევიზია (გადახედვა/გადასინჯვა),

რომელიც ეფუძნება წარმოების შესაძლებლობებს ვალუტის გამოყოფაზე, მიზნად ისახავს უცხოური დემპინგის (foreign dumping) თავიდან აცილებას.

სწრაფი ეკონომიკური ზრდის პერიოდმა 1955-1961 წლებს შორის, გზა გაუხსნა ოქროს სამოციანებს, მეორე დეკადას, რომელიც ზოგადად უკავშირდება იაპონიის ეკონომიკურ სასწაულს. 1965 წელს იაპონიის ნომინალური მშპ შეფასდა 91 მილიარდი აშშ დოლარზე მეტი ოდენობით. თხუთმეტი წლის შემდეგ, 1980 წელს, ნომინალური მშპ გაიზარდა რეკორდულ, 1.065 ტრილიონ დოლარამდე.

პრემიერ-მინისტრ (ყოფილი MITI-ის მინისტრი) იკედას ხელმძღვანელობით, იაპონიის მთავრობამ წამოიწყო ამბიციური „შემოსავლების გაორმაგების, ანუ ორმაგი შემოსავლის გეგმა“ („income-doubling plan“ / 所得倍増). იკედამ, გასავლების/ (დანა) ხარჯების წასახალისებლად შეამცირა საპროცენტო განაკვეთები და გადასახადები კერძო აქტიორებისთვის. გარდა ამისა, FILP (The Fiscal Investment and Loan Program)-ის მიერ წარმოდგენილი ფინანსური მოქნილობის წყალობით, იკედას მთავრობამ სწრაფად გააფართოვა სამთავრობო ინვესტიციები იაპონიის ინფრასტრუქტურაში. კერძოდ ესენია: ავტობანების (საავტომობილო მაგისტრალების), ჩქაროსნული მატარებლების, მეტროების, აეროპორტების, პორტებისა (საპორტო მოწყობილობის) და კაშხლების მშენებლობა. იკედას მთავრობამ ასევე გააფართოვა მთავრობის ინვესტიციები იაპონიის ეკონომიკის წინათ უგულვებელყოფილ საკომუნიკაციო სექტორში. თითოეულმა ამ მოქმედებამ გააგრძელა იაპონიის ტენდენცია მმართველი ეკონომიკის კუთხით, რაც განასახიერებდა კიდევ, შერეულ ეკონომიკურ მოდელს.

იკედას მხრიდან ეკონომიკაში სახელმწიფოს ინტერვენციისა და რეგულირების ერთგულების პარალელურად, მისი მთავრობა ბიძგს აძლევდა და მიისწრაფვოდა ვაჭრობის ლიბერალიზაციისკენ. 1960 წლის აპრილისთვის ვაჭრობის იმპორტი იყო ლიბერალიზებული 41 პროცენტით (შედარებისთვის: 22 პროცენტით - 1956 წლისთვის). იკედა გეგმავდა ვაჭრობის 80 პროცენტამდე ლიბერალიზაციას სამი წლის განმავლობაში. თუმცა, მის გეგმებს შეხვდა სასტიკი წინააღმდეგობა ორივე სფეროდან, როგორც სასესხო ინდუსტრიის (რომელიც ყვაოდა უზომო დაკრედიტებით), ისე ნაციონალისტური საზოგადოებრიობის მხრიდან, რომლებიც უფრო თხოვნენ უცხოელთა მიერ საწარმოთა ხელში ჩაგდებას. იაპონური პრესა ლიბერალიზაციას ადარებდა „შავი ხომალდების მეორე გამოჩენას“,

„იაპონური კუნძულების დაუცველობას, ვეებერთელა უცხოური კაპიტალისტური ძალების (სახელმწიფოთა) თავდასხმის პირისპირ“ და „იაპონიის ეკონომიკის მომზადებას, ეროვნულ კაპიტალსა და უცხოურ კაპიტალს შორის სისხლისმღვრელი ბრძოლისთვის.“ იკედას ორმაგი შემოსავლის გეგმა (income-doubling plan), მეტწილად ეს იყო საპასუხო რეაქცია ამ მზარდი ოპოზიციისა და ლიბერალიზაციის შესახებ ფართოდ გავრცელებული პანიკის მიმართ, საზოგადოებრივი პროტესტის ჩახშობის მიზნით. იკედას მოტივები მაინც პრაგმატული იყო და ეყრდნობოდა საგარეო პოლიტიკას. ის ვაჭრობის ლიბერალიზაციაზე გადავიდა მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც შიდა რეგულაციებით უზრუნველყოფილი (და დაცული) იქნა ბაზარი, რაც ხელს უწყობდა (და უპირატეს მდგომარეობაში აყენებდა) იაპონიის პროდუქტებსა და კომპანიებს.

იკედამ, უცხოურ დახმარებათა განაწილებისთვის ასევე შექმნა მრავალი მოკავშირე/მონათესავე უცხოური დახმარების სააგენტო (Foreign Aid Distribution Agencies), რათა საერთაშორისო წესრიგში იაპონიის მონაწილეობის მზადყოფნის დემონსტრირება მოეხდინა და ხელი შეეწყო ექსპორტის სტიმულირებისთვის. ამ სააგენტოების შექმნა იყო არა მხოლოდ მცირე კონცესია (დათმობა) საერთაშორისო ორგანიზაციებისთვის, არამედ საზოგადოებისათვის გარკვეული შიშის გაქრობაც ვაჭრობის ლიბერალიზაციასთან დაკავშირებით. იკედა ხელს უწყობდა იაპონიის გლობალურ ეკონომიკურ ინტეგრაციას, 1955 წელს GATT-ში, 1964 წელს კი IMF-სა და OECD-ში გაწევრიანებით. როდესაც იკედამ თანამდებობა დატოვა, მთლიანი ეროვნული პროდუქტი (მეპ GNP) ფენომენალური 13.9 პროცენტის მაჩვენებლით გაიზარდა.

1973 წელს, იაპონიამ პირველი ნავთობის ფასის შოკი (the first oil-price shock) განიცადა (1973 წლის ნავთობის კრიზისი). ნავთობის ფასი ბარელზე 3 დოლარიდან 13 დოლარამდე გაიზარდა. ამ პერიოდის განმავლობაში, იაპონიის ინდუსტრიული წარმოება შემცირდა 20% -ით, რადგან (ქვეყნის) სანარმოო (მიწოდების) სიმძლავრემ ვერ შეძლო ეფექტური რეაგირება მოთხოვნის სწრაფ ზრდაზე, ხოლო კაპიტალში (მანქანა-მოწყობილობებში, ეკიპირებაში/ალჭურვილობებში) ინვესტიციების ზრდა, ხშირად იწვევს არასასურველ შედეგებს - მცირდება მიწოდება და იზრდება ნედლეულის ფასი.[12] გარდა ამისა, მეორე ნავთობის შოკმა 1978 და 1979 წლებში (ხელახლა) გაამწვავა ვითარება, რადგან ნავთობის ფასი კვლავ გაიზარდა ბარელზე 13 დოლარიდან

39.5 დოლარამდე. ორი ნავთობის კრიზისის სერიოზული გავლენის მიუხედავად, იაპონიამ მოახერხა გაეძლო (მათით გამოწვეული) შედეგებისთვის და მოეხდინა პროდუქციის კონცენტრაციაზე წარმოების ფორმიდან, ტექნოლოგიებზე კონცენტრაციის წარმოების ფორმაზე ტრანსფერი (გადატანა).

ფაქტობრივად, ტრანსფორმაცია იყო ნავთობის კრიზისისა და ამერიკის შეერთებული შტატების ჩარევის შედეგი. როდესაც ნავთობის ფასი ათჯერ გაიზარდა, გაიზარდა წარმოების (მოპოვების თვითღირებულების) ხარჯებიც. ნავთობის კრიზისის შემდეგ, იაპონია, ხარჯების დაზოგვის მიზნით, იძულებული გახდა პროდუქციის წარმოება გადაეწყო გაცილებით ეკოლოგიურ ფორმებსა და ნავთობის უფრო ნაკლებ მოხმარებზე. ნავთობის კრიზისის შემდეგ, ინდუსტრიული ცვლილების გამომწვევ ყველაზე დიდ ფაქტორს წარმოადგენდა ფასების ზრდა ენერგომატარებლებზე, მათ შორის ნედლეულზე.[13] შედეგად, იაპონია გადაერთო ტექნოლოგიაზე კონცენტრირებულ პროგრამაზე (a technology-concentrating program), რომელიც უზრუნველყოფდა მისი ეკონომიკის სტაბილურ ზრდას და ამოირიცხა იმ ქვეყნების სიიდან, რომლებიც ნავთობის კრიზისის დროს მძიმედ დაზიანდნენ.

საერთაშორისო ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტრომ (The Ministry of International Trade and Industry - MITI) მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა, იაპონიის ომის შემდგომ აღდგენა-განახლებაში. ზოგიერთი მეცნიერის აზრით, არცერთ სამთავრობო რეგულაციას ან ორგანიზაციას არ გააჩნდა უფრო მეტი ეკონომიკური ეფექტი, ვიდრე MITI-ს. „იაპონიის ეკონომიკური ზრდის განსაკუთრებული ტემპი, ფორმა და შედეგები,“ - წერს ჩალმერს ჯონსონი, - „გაუგებარია MITI-ს წვლილზე მითითების გარეშე“ (Johnson, vii). MITI დაარსებული იქნა 1949 წელს, რომლის თავდაპირველი როლი მდგომარეობდა სამრეწველო რაციონალიზაციის პოლიტიკის წარმართვაში (1950), რაც გულისხმობდა ცალკეული დარგების ძალისხმევის კოორდინირებას, SCAP-ის დეფლაციური რეგულაციების შედეგების გასაწესებად. ამგვარად, საერთაშორისო ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტრომ, იაპონიის მთავრობასა და მრეწველობის კერძო სექტორს შორის თანამშრომლობის ფორმალიზება მოახდინა (ანუ, მათ შორის არსებულ კოოპერაციას მისცა მყარი ფორმა). პოლიტიკის მასშტაბები (მოცულობა და ხარისხი) იყო სწორედ ისეთი, რომ, თუ MITI-ს სურდა „ფოლადის წარმოების გაორმაგება, ნეო-ზაიბაცუს (the neo-zaibatsu) უკვე გააჩ-

ნდა (სათანადო) კაპიტალი, სამშენებლო აქტივი, სანარმოო მანქანა-დანადგარების შემქმნელები/მწარმოებლები, სხვა აუცილებელი ფაქტორები, რომლებიც უკვე ხელმისაწვდომი იყო შიდა („სახლის“) პირობებში. სამინისტრო სხვადასხვა დარგს, მათ შორის (ახლადამოცენებულ) კეირეცუს, კოორდინაციას უწევდა კონკრეტული მიზნისკენ, ჩვეულებრივ, - ეროვნული წარმოების მიზნებისა და კერძო ეკონომიკური ინტერესთა გადაკვეთის წერტილის (თანხვედრის) მიმართულებით.

MITI-მა ასევე გაზარდა ინდუსტრიული უსაფრთხოება, ტექნოლოგიის იმპორტის (ჩა)მოცილებით სხვა საქონლის იმპორტისგან. საერთაშორისო ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტროს უცხოური კაპიტალის შესახებ კანონი (MITI's Foreign Capital Law) უფლებამოსილებას ანიჭებდა სამინისტროს, ეწარმოებინა მოლაპარაკებები/განეხილა პირობები ტექნოლოგიის იმპორტის ფასის და პირობების თაობაზე. ტექნოლოგიური კონტროლის ამ ელემენტმა საშუალება მისცა მას, ხელი შეეწყო იმ ინდუსტრიებისთვის, რომლებსაც ის თვლიდა პერსპექტიულად. იმპორტირებული ტექნოლოგიის დაბალი ღირებულება იძლეოდა სწრაფი ინდუსტრიული ზრდის შესაძლებლობას. პროდუქტიულობა მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა ახალი ეკიპირების (აღჭურვილობის), მენეჯმენტისა და სტანდარტიზაციის გზით.

1952 წლის აგვისტოში, ეკონომიკური სტაბილიზაციის საბჭოსა და ვალუტის კონტროლის საბჭოს (the Economic Stabilization Board and the Foreign Exchange Control Board) გაუქმებით, MITI-მა მოიპოვა ყველა იმპორტის რეგულირების შესაძლებლობა. მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომიკის სტაბილიზაციის საბჭოში MITI უკვე დომინირებდა, ასიდა/იოშიდას მთავრობებმა (the Ashida/Yoshida Governments) იგი გარდაქმნეს ეკონომიკური განხილვის სააგენტოს (the Economic Deliberation Agency) მარტივ „სააზროვნო რეზერვუარად (ცენტრად)“ („think tank“), არსებითად MITI-ს გაუჩნდა სრული კონტროლის შესაძლებლობა იაპონიის ყველა იმპორტზე. სავალუტო ბიუჯეტზე ძალაუფლებაც აგრეთვე უშუალოდ MITI-ს გადაეცა.

იაპონიის განვითარების ბანკის (the Japan Development Bank) დაარსებით, MITI-მა კერძო სექტორი, გრძელვადიანი ზრდისთვის ასევე უზრუნველყო იაფი კაპიტალით. იაპონიის განვითარების ბანკმა დაუშვა წვდომა ფისკალურ ინვესტიციებსა (the Fiscal Investment) და სასესხო გეგმებზე (the Loan Plan) (კერძო და ეროვნული დანაზოგების დიდი

გაერთიანება / a massive pooling of individual and national savings). ამ დროისთვის, FILP-ი აკონტროლებდა მსოფლიოში უდიდესი კომერციული ბანკის ოთხჯერ მეტ დანაზოგებს. ამ ფინანსური სიძლიერით FILP-მა შეძლო შეენარჩუნებინა იაპონიის სამშენებლო კომპანიების უჩვეულოდ მაღალი რაოდენობა (ორჯერ მეტი სამშენებლო კომპანია, ვიდრე სხვა მსგავსი მშპ-ის მქონე ქვეყანაში).

დასკვნა

მეორე მსოფლიო ომში იაპონია ძლიერ დაზიანდა. მიუხედავად ამისა, ქვეყნის სწრაფად აღდგენის უნარიანობამ, „იაპონური ეკონომიკური სასწაულით“ მაინც გააოცა მაშინდელი მსოფლიო. მთლიანობაში, ომისშემდგომი პერიოდის განმავლობაში, მთელ მსოფლიოში შეინიშნება გარკვეული ინდუსტრიული ზრდა იმ ქვეყნებში, რომლებმაც განიცადეს სამრეწველო წარმოების მკვეთრი ვარდნა ომით მიყენებული ზიანის გამო. მაგალითად, იაპონიამ, დასავლეთ გერმანიამ და იტალიამ, მიაღწიეს უკიდურესად სწრაფ (ეკონომიკურ) აღდგენას. იაპონიაში, 1946 წელს სამრეწველო წარმოება, ომამდელ პერიოდთან შედარებით შემცირდა 27.6%-ით, მაგრამ აღდგა 1951 წელს და 1960 წელს 350%-ს მიაღწია.[14]

რეკონსტრუქციის (აღდგენის) პერიოდში და 1973 წლის ნავთობის კრიზისამდე, იაპონიამ შეძლო დაემთავრებინა თავისი ინდუსტრიალიზაციის პროცესი, ცხოვრების დონის მნიშვნელოვანი გაუმჯობესებითა და მოხმარების მნიშვნელოვანი ზრდით. 1955 წლიდან 1970 წლამდე, ურბანული ოჯახების საშუალო ყოველთვიური მოხმარება გაორმაგდა.[15] გარდა ამისა, შეიცვალა იაპონიაში მოხმარების პროპორციებიც. შემცირდა ყოველდღიური საჭიროებები ისეთ სასაქონლო ერთეულებზე, როგორიცაა საკვები, ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი. ამის საპირისპიროდ, გაიზარდა ავეჯის, სატრანსპორტო, საკომუნიკაციო და სამკითხველო (წიგნები, ჟურნალ-გაზეთები) საშუალებების მოხმარება. ხარჯვითმა წილმა მკვეთრად იმატა აგრეთვე დასვენებისა და გართობის აქტივობებში. მოხმარების დიდმა ზრდამ ხელი შეუწყო მშპ-ს ზრდას, რადგან ის წარმოადგენდა სტიმულს წარმოებისათვის.

იაპონიის ფინანსური გაჯანსაღება გაგრძელდა SCAP-ის წასვლისა და კორეის ომით წარმოქმნილი ეკონომიკური ბუმის შენელების შემდეგაც. იაპონიის ეკონომიკა გადაურჩა ღრმა რეცესიას, რაც გამოწვეული იყო ა.შ.შ.-იდან სამხედრო შესყიდვების დანაკარგით და აგრძელებდა რენტაბელურ დი-

ნამიკას. 1960-იანი წლების ბოლოს იაპონია აღდგა მეორე მსოფლიო ომის ფერფლიდან, რათა მიეღწია გასაოცრად სწრაფი და სრულყოფილი ეკონომიკური აღმავლობისთვის. ნოქს კოლეჯის (Knox College) პროფესორის მიკისო ჰანე (Mikiso Hane), ამ პერიოდის ფენომენს აღწერს ხატოვნად: „აყვავების (კეთილდღეობის) უდიდესი წლები იაპონიამ იხილა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მზის ქალღმერთი (Sun Goddess) ჩაიკეტა ქვის კარის მიღმა, მისივე ძმის,

სუსანო-ო-ს (Susano-o) მცდარი საქციელის გასაპროტესტებლად“.[16] ქვეყნის მთავრობამ ხელი შეუწყო ომის შემდგომი იაპონიის ეკონომიკურ სასწრაფო, კერძო სექტორის ზრდის სტიმულირებით. პირველ რიგში, შემოღებული იქნა ინსტიტუციური რეგულაციები და პროტექციონიზმი, რითაც ეფექტურად მოხდა ეკონომიკურ კრიზისებთან გამკლავება, ხოლო მოგვიანებით, ქვეყანა ვაჭრობის გაფართოებაზე ორიენტირდა.

REFERENCES:

1. Japanese economic miracle, From Wikipedia, the free encyclopedia
2. Liu, Haoyuan. “ 日德战后经济奇迹 (Japanese and Germany Postwar Economic Miracle)”. Finance World.
3. Nakamura, Takafusa (1981). «3: Rapid Growth». The Postwar Japanese Economy: Its Development and Structure (book). trans. Jacqueline Kaninski. Tokyo: University of Tokyo Press. p. 56
4. “Ranking of the World’s Richest Countries by GDP (1967) – Classora Knowledge Base”. en.classora.com. Retrieved 8 December 2017.
5. Nanto, Dick Kazuyuki (1976). The United States’ role in the postwar economic recovery of Japan. Massachusetts: Harvard University Press. p. 258.
6. Organisation for Economic Co-operation and Development (1972). The industrial policy of Japan. Paris. p. 45.
7. Macnaughtan, Helen (2005). Women, work and the Japanese economic miracle : the case of the cotton textile industry, 1945–1975. New York: Routledge Curzon. p. 11.
8. “朝鲜战争影响下的日本经济 (Japanese Economy Under the Influence of Korean War”. 百度文库.
9. The Oriental Economist (1967). Japan Economic Year Book. p. 23.
10. Thomas, Vladimir (5 March 2017). the world transformed 1945 to the present (second ed.). Michael H.hunt. p. 211.
11. Johnson, Chalmers (1982). MITI and the Japanese Miracle: The Growth of Industrial Policy, 1925-1975. Stanford University Press. p. 211.
12. Business Intercommunications Inc. (1973). White Papers on Japanese Economy, 1973. p. 16.
13. Business Intercommunications Inc (1978). White Paper on Japanese Economy, 1978. p. 96.
14. Ichiro, Nakayama (1964). Industrialization of Japan. Tokyo. p. 7.
15. Jump up to: ^a^b Yamamura (1987). The Political Economy of Japan. Stanford: Stanford University Press. p. 102
16. Hane, Mikiso. Eastern Phoenix: Japan Since 1945. Boulder: Westview Press, 1996.